

Accountantsverslag 2022

Gemeente Losser

8 juni 2023

Aan de gemeenteraad
van de gemeente Losser
Postbus 90
7580 AB LOSSER

Datum
8 juni 2023

Ons kenmerk
230616EC40/IP

Behandeld door
N.R. Fritz RA
Audit Partner
T: 06 51 04 86 82
E: nfritz@deloitte.nl

S.A.M. Damsté MSc RA
Audit Manager
T: 06 22 81 52 05
E: sadamste@deloitte.nl

Geachte leden van de raad,

Graag bieden wij u hierbij ons accountantsverslag aan met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2022 van de gemeente Losser. Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen. Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening 2022 van de gemeente Losser.

Tevens willen wij een woord van dank uitspreken vanwege alle inspanningen van de ambtelijke organisatie in de aanloop naar en tijdens de uitvoering van onze controle. Wij hebben wederom een constructieve samenwerking ervaren.

Wij hebben bij de jaarrekening 2022 van de gemeente Losser een goedkeurende verklaring verstrekt

De jaarrekening 2022 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Losser. Bij deze jaarrekening hebben wij een goedkeurende verklaring verstrekt voor het getrouwe beeld en de rechtmatigheid.

Onze controle is uitgevoerd in overeenstemming met onze opdrachtbevestiging van 3 november 2022 en met ons auditplan van 18 oktober 2022, dat is besproken met uw griffier en de concerncontroller.

Wij bespreken onze bevindingen met uw financiële werkgroep

Wij bespreken deze rapportage graag tijdens de bijeenkomst van de financiële werkgroep op 20 juni 2023, en beantwoorden dan ook uw eventuele vragen. Wij hebben de inhoud van dit accountantsverslag afgestemd met de wethouder financiën, de gemeentesecretaris en de concerncontroller.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

Was getekend: N.R. Fritz RA

Inhoudsopgave

<u>Bestuurlijke samenvatting</u>	4
• <u>Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen</u>	5
• <u>Onze belangrijkste conclusies als basis voor de controleverklaring</u>	10
 <u>Bevindingen jaarrekening</u>	 12
• <u>De financiële positie van uw gemeente</u>	13
• <u>Belangrijkste bevindingen uit onze controle</u>	19
 <u>Interne beheersing</u>	 26
• <u>Belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing</u>	27
 <u>Overige aangelegenheden</u>	 28
• <u>Overige aangelegenheden</u>	29
 <u>Bijlagen</u>	 31
• <u>Bijlage A1 - Niet-gecorrigeerde controleverschillen</u>	32
• <u>Bijlage A2 - Onzekerheden in de controle</u>	33
• <u>Bijlage A3 - Tekortkomingen in de toelichtingen</u>	34
• <u>Bijlage B1 - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2022</u>	35
• <u>Bijlage C - Onafhankelijkheidsbevestiging</u>	36

Bestuurlijke samenvatting

Bestuurlijke samenvatting

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Getrouwheid en rechtmatigheid

- Wij hebben een goedkeurende controleverklaring verstrekt voor het getrouwe beeld en de rechtmatigheid van de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening.
- De gehanteerde materialiteit voor fouten en onzekerheden bedraagt € 680.000 respectievelijk € 2.040.000.
- De PGB-bestedingen zijn door uw gemeente (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft vanwege rechtmatigheidsafwijkingen een controleverklaring met beperking verstrekt bij de verantwoording 2022. De gemeente Losser heeft daarop, evenals in voorgaande jaren, zelf aanvullende werkzaamheden verricht om de rechtmatigheid van de bestedingen na te gaan. Na deze werkzaamheden resteren er geen onzekerheden meer.
- Er is geen sprake van fouten of onzekerheden die onze goedkeuringstoleranties overstijgen.

Financiële positie

- De financiële positie ultimo 2022 is verbeterd ten opzichte van 2021.
- De beschikbare weerstandscapaciteit is door het college bepaald op € 18,4 miljoen ultimo 2022 (2021: € 17,6 miljoen). Deze weerstandscapaciteit is hoger dan de door de gemeente Losser onderkende en aanwezige risico's van € 2,1 miljoen (2021: € 1,8 miljoen).
- Uw jaarrekening toont wat betreft de baten en lasten een verschil tussen de begroting en de realisatie, en kent een voordelig rekeningresultaat voor mutaties in de reserves van € 5,5 miljoen, ten opzichte van een begroot voordelig resultaat van € 2,2 miljoen. Tussentijds is door uw raad besloten om € 2,4 miljoen toe te voegen aan de reserves en om daaraan € 3,4 miljoen te onttrekken, zodat het positieve financiële resultaat over 2022 uitkomt op € 6,5 miljoen, waar een resultaat was begroot van € 4,3 miljoen positief.

Welke verbeteringen zien wij?

Wij zien dat uw gemeente de volgende verbeteringen heeft gerealiseerd:

- De interne controle op het aangeleverde balansdossier is verbeterd. De onderliggende dossiers zijn op onderdelen completer en bevatten de juiste informatie, die nodig is om de controle te kunnen uitvoeren. Wij complimenteren de organisatie met de in het kader van deze doorontwikkeling reeds gezette stappen.
- De organisatie werkt actief met ons samen teneinde het controleproces verder te dynamiseren, waardoor het zwaartepunt van de controle meer verspreid wordt over het gehele jaar. Wij merken op dat deze constructieve houding bijdraagt aan een prettige samenwerking.

Welke ontwikkelmogelijkheden zien wij?

Wij zien dat uw gemeente de volgende ontwikkelingen kan realiseren:

- De nauwkeurigheid van en de interne controle op de SiSa-bijlage kan verder worden verbeterd. Door de forse toename in het aantal SiSa-regelingen over de afgelopen jaren is deze bijlage een controle op zich geworden en vergt een en ander veel extra werk van de ambtelijke organisatie. Deze heeft al wel verbeteringen in dit proces aangebracht, maar er zijn nog stappen te zetten. Wij zien op basis van onze controle nog een aantal (financiële en niet-financiële) correcties op de bijlage die (hadden) kunnen worden voorkomen.

Bestuurlijke samenvatting

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Grondexploitatie

- Voor de grondexploitatie hebben wij het proces, de dossiervorming en de onderbouwingen beoordeeld waarop het management de geactualiseerde schattingen heeft gebaseerd. Wij hebben onder andere de realisatie en de geactualiseerde schattingen ultimo 2022 versus de schattingen in de jaarrekening 2021 geanalyseerd ('backtesting'). Tevens hebben wij voor de majeure grondexploitaties (De Saller, 't Geurmeij en Wonen aan het Dinkeldal) de ingerekende kosten en opbrengsten gestaafd aan de hand van externe bronnen.
- Op 8 maart 2022 is de grondexploitatie 'vm. Martinusschool' door uw raad vastgesteld. In de komende jaren zal dit plan, samen met de recente grondexploitaties 'De Muchte' en 'Nitertweg', concreter worden en zullen hierin nadere keuzes worden gemaakt. Wij adviseren uw raad om met het college concrete afspraken te maken over wie welke besluiten mag nemen. De actualisatie van de Nota Grondbeleid uit 2018 is hier de uitgelezen mogelijkheid voor. Het is hierbij van belang om een evenwicht te vinden tussen de kaderstellende en de controlerende taken van de raad en om 'slagkracht' te behouden tijdens het uitvoeren van deze projecten.
- Met de regionale Woondeal Twente heeft de gehele regio zich gecommitteerd aan het realiseren van ca. 14.000 woningen in Twente. Losser zal hierin haar bijdrage leveren op basis van de gemeentelijke kenmerken en de Woonvisie. De in de woondeal opgenomen realisatie van 310 nieuwe woningen in Losser is deels in de huidige planexploitaties verankerd en zal deels nog in nieuwe projecten moeten worden gegoten. Het realiseren van nieuwe woningen sluit aan op uw begrotingsdoelstellingen voor de komende jaren en op de Woonvisie. Gezien het huidige economische klimaat adviseren wij u om vroegtijdig te verkennen welk instrument van het grondbeleid u wenst in te zetten voor deze doelstellingen. De gemeentelijke grondposities van Losser nemen af, zodat het van belang is om te bekijken of u gebiedsontwikkeling wilt faciliteren voor marktpartijen, of zelf actief grondbeleid wil blijven toepassen. Aan beide opties kleven voor- en nadelen op het gebied van risicomanagement, financiën, maar ook de invloed op de uitvoering. Ons advies luidt dan ook om actief met uw college te sparren over de wijze waarop de beoogde ontwikkeling in de dorpskernen, maar ook op de potentiële uitbreidingslocaties, kan bijdragen aan deze doelstellingen, en na te gaan welke risico's hiermee gepaard gaan.

Woondeal Twente

Kwaliteit verslaggeving

- Wij merken op dat de doelstellingen in de begroting veelal niet SMART zijn geformuleerd, waardoor het niet mogelijk is om in de jaarrekening toe te lichten in hoeverre de beleidsdoelstellingen zijn gerealiseerd. De toelichting in de jaarrekening beperkt zich veelal tot een uitleg over de met de beschikbare middelen uitgevoerde werkzaamheden. Het is dan ook niet inzichtelijk hoe de voortgang op een beleidsdoelstelling zich verhoudt tot de uitputting van de beschikbaar gestelde middelen. Wij onderkennen in het kader van de kwaliteit en de transparantie van de jaarrekening de volgende aandachtspunten:
 - de kwaliteit van de toelichtingen en analyses behoeft verbetering; oorzaak analyses ontbreken vaak nog. Verschillen worden veelal cijfermatig verklaard, waarbij in de meeste gevallen niet wordt vermeld waardoor een afwijking is veroorzaakt en of deze al dan niet eerder had kunnen worden voorzien;
 - een logische vervolgstap is het meer integreren van doelen en euro's in de beleidscyclus c.q. de kadernota's, en vervolgens in de begroting en de jaarrekening;
 - het voorspellend vermogen van de begroting en de tussentijdse informatievoorziening is een belangrijk aandachtspunt. Adequate oorzaak analyses en inzicht in de afwijkingen tussen begroting en realisatie dragen bij aan het verder ontwikkelen van de voorspellende waarde van de begroting en de tussentijdse informatievoorziening.

Realisatiekracht

- Wij signaleren in de gemeentelijke sector een toenemend spanningsveld tussen het kunnen realiseren van de ambities en de beschikbare (ambtelijke) capaciteit. Uit het overzicht van baten en lasten over 2022 blijken afwijkingen c.q. volumeverschillen in zowel de lasten en baten als de saldi. Deze afwijkingen ten opzichte van de laatste gewijzigde begroting worden in het jaarverslag per programma uiteengezet. Hieruit blijkt dat het gaat om incidentele voordelen, zoals de taakmutaties op de algemene uitkering en de compensatieregelingen van het Rijk. Tegelijkertijd zien wij ook dat niet in alle gevallen de beoogde voortgang op de gemeentelijke (investerings)projecten wordt gerealiseerd.

Bestuurlijke samenvatting

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

- Realisatiekracht (vervolg)**
- Om uw doelen en ambities te kunnen realiseren, zullen de (investerings)uitgaven in de komende jaren fors moeten toenemen. Belangrijke investeringsopgaven die hieraan ten grondslag liggen, zijn onder andere het realiseren van een versnelling in de woningbouw, de energietransitie, klimaatadaptatie en de mobiliteitsopgave.
 - De door de gemeente beschikbaar gestelde kredieten voor reeds geïdentificeerde investeringen bedragen ca. € 42 miljoen, waarvan reeds zo'n € 22 miljoen is gerealiseerd in de afgelopen jaren. Dit houdt in dat zonder de hierboven vermelde opgaven die op de gemeente afkomen, er reeds een claim van € 20 miljoen is gelegd op de begroting en de reserves van de gemeente. Wanneer ook de huidige en toekomstige planexploitaties en de uitbreiding van de reguliere gemeentelijke taken in deze evaluatie worden betrokken, wordt duidelijk dat er een forse opgave ligt voor de gemeente Losser.
 - Wij adviseren u dan ook te onderzoeken in hoeverre de gestelde ambities passen binnen de beschikbare capaciteit. Dit start bij de ambtelijke capaciteit, terwijl het capaciteitsvraagstuk ook gaat om de vraag of de markt, in een situatie met toenemende personele schaarste, de ambities van de gemeente Losser en die van de regio (noordoost) Twente wel aankan. Om dit inzicht te verkrijgen, adviseren wij u de omvang van de gewenste investeringen over een langere periode inzichtelijk te maken, en op basis daarvan na te gaan in hoeverre deze ambities realiseerbaar zijn. Afhankelijk van de uitkomsten van deze analyse, kunt u uw ambities vervolgens (her)prioriteren.
- Interne beheersing**
- Op basis van de interim-controle 2022 hebben wij geconstateerd dat uw college op een gestructureerde wijze opvolging geeft aan de door ons geïdentificeerde verbeterpunten in de interne-beheersingsmaatregelen voor de financiële verslaggeving. Onze belangrijkste bevindingen zijn met u gedeeld in onze boardletter, en zijn besproken met de auditcommissie. In het voorliggende accountantsverslag vindt u onze bevindingen naar aanleiding van de jaarrekeningcontrole.
 - Wij trekken samen met uw gemeente op in het proces van het digitaliseren van de interim- en de jaarrekeningcontrole. Tijdens onze controle zetten wij hiertoe diverse tools in, waaronder, tijdens onze controle over 2022, een digitale omgeving voor het aanleveren van documentatie (Deloitte Connect) en tooling om data te analyseren. Wij zullen dit in de toekomst verder intensiveren.
- Single information Single audit (SiSa)**
- In de jaarrekening wordt door middel van de SiSa-bijlage verantwoording afgelegd over de ontvangen specifieke uitkeringen. Als gevolg van maatschappelijke ontwikkelingen en een door het Rijk toenemend gebruik van specifieke uitkeringen (SPUK) is er voor 2022 wederom sprake van een toename van het aantal SiSa-regelingen. Het apart verantwoorden van deze regelingen (met veelal kleine subsidiebedragen) zorgt bij de ambtelijke medewerkers voor een verzwaring van de administratieve lasten. Daarnaast is sprake van een toename van onze controlekosten. Wij verwachten dat het aantal regelingen ook de komende jaren zal blijven toenemen.
 - Wij hebben tijdens onze controle geen niet-gecorrigeerde feitelijke afwijkingen groter dan onze rapporteringsdrempel geïdentificeerd die van invloed zijn op de SiSa-bijlage 2022.

Bestuurlijke samenvatting

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

IT-omgeving en cyber-security

- Wij kunnen niet steunen op de geautomatiseerde controles. Evenmin kunnen wij uitgaan van de functiescheidingen binnen de geautomatiseerde systemen. Wij hebben daarom extra gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd, waaronder detailcontroles.
- In 2022 hebben wij een dossierreview uitgevoerd en is gesproken met de externe IT-auditor van de gemeente Enschede. Op basis van deze dossierreview en de gesprekken concluderen wij dat de scope, de diepgang van de testwerkzaamheden en de vastlegging hiervan ons nog niet voldoende aanknopingspunten bieden in het kader van de controle van de jaarrekening.
- De gemeente Losser heeft op dit vlak overleg gevoerd met de gemeente Enschede, waarbij de huidige situatie ambtelijk en bestuurlijk is besproken. Er wordt door beide gemeenten gestuurd op het uitbreiden van de scope, om aantoonbaar in control te komen over de belangrijkste (financiële) applicaties en de general IT controls die hierop toezien. Wij onderschrijven de ondernomen stappen.

Naleving van de Europese aanbestedingsregels

- Wij hebben geen rechtmatigheidsfouten geconstateerd als gevolg van het niet-naleven van de Europese aanbestedingsregels. Wij hebben zelfstandig controlewerkzaamheden verricht op de Europese aanbestedingsregels, waarbij er geen overtredingen van deze regels zijn geconstateerd.

Frauderisicoanalyse

- Uw gemeente besteedt passende aandacht aan de onderwerpen 'fraude' en 'integriteit'. Wij hebben vastgesteld dat u op een adequate wijze opvolging geeft aan integriteitsmeldingen. Tijdens onze controle over 2022 zijn er door ons geen fraudegevallen geconstateerd.
- Wij hebben van uw organisatie een eerste aanzet ontvangen om te komen tot een integrale frauderisicoanalyse.

Bestuurlijke
samenvatting

Bevindingen
jaarrekening

Interne
beheersing

Overige
aangelegenheden

Bijlagen

230616EC40/IP/8

Bestuurlijke samenvatting

Onze belangrijkste conclusies als basis voor de controleverklaring

Onze opdracht is ongewijzigd uitgevoerd

Met de opdrachtbevestiging heeft u ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2022. Naast de opdrachtbevestiging zijn bepalend (geweest) voor onze controle:

- Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado).
- Het normenkader 2022 dat is vastgesteld door het college en ter kennisgeving aan de gemeenteraad is verstrekt.

De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging. Er is gedurende het verloop van de controle op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking of wijziging in de reikwijdte van onze controle. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2022 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

Bij de jaarrekening 2022 van de gemeente Losser hebben wij een goedkeurende controleverklaring verstrekt

Wij hebben de controle van de jaarrekening 2022 van de gemeente Losser uitgevoerd en hebben hierbij een goedkeurende controleverklaring verstrekt voor zowel betrouwbaarheid als rechtmatigheid.

Wij hebben geen niet-gecorrigeerde controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot het vermogen en het resultaat

Wij hebben tijdens onze controle geen niet-gecorrigeerde feitelijke afwijkingen geïdentificeerd groter dan onze minimumdrempel, die van invloed zijn op het vermogen en/of het resultaat van de gemeente.

Geen feitelijke niet-gecorrigeerde controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot SiSa

Wij hebben tijdens onze controle geen niet-gecorrigeerde feitelijke afwijkingen groter dan onze rapporteringsdrempel geïdentificeerd die van invloed zijn op de SiSa-bijlage 2022.

Wij hebben geen controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot rechtmatigheid

De in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties over 2022, zijn in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader 2022.

Op basis van onze controlewerkzaamheden en de toelichting in de jaarrekening (hoofdstuk: 'Begrotingsrechtmatigheid') constateren wij dat de begrotingsoverschrijdingen niet meewegen in ons rechtmatigheidsoordeel.

Onzekerheden in de PGB-bestedingen

De PGB-bestedingen zijn door uw gemeente (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft vanwege rechtmatigheidsafwijkingen een controleverklaring met beperking verstrekt bij de verantwoording 2022.

De gemeente Losser heeft zelf aanvullende werkzaamheden verricht om de rechtmatigheid van de bestedingen na te gaan. Na deze werkzaamheden resteren er geen onzekerheden meer.

Geen feitelijke niet-gecorrigeerde controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Wij hebben tijdens onze controle geen niet-gecorrigeerde feitelijke afwijkingen geïdentificeerd groter dan onze rapporteringsdrempel, die van invloed zijn op de WNT.

Er zijn geen belangrijke wijzigingen doorgevoerd in de verslaggevingsregels

Significante verslaggevingsgrondslagen en de toepassing hiervan zijn belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en de resultaten van uw gemeente. Daarnaast vereisen zij van het management het toepassen van oordeelsvorming ten aanzien van moeilijke, subjectieve en complexe posities, vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van de gemeente zijn uiteengezet in de toelichting op de jaarrekening 2022, onder 'Grondslagen'.

Wij hebben het door het college en het ambtelijk management toegepaste proces met betrekking tot belangrijke verslaggevingspraktijken geëvalueerd, en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd.

Wij zijn van mening dat de verslaggevingsvraagstukken en de toegepaste inschattingen goed onderbouwd en redelijk zijn, en dat deze consistent zijn gebruikt.

Bestuurlijke samenvatting

Onze belangrijkste conclusies als basis voor de controleverklaring

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Losser

Ons zijn geen relaties bekend tussen Deloitte Accountants B.V. en haar zuster- en/of dochterondernemingen of de member firms van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en hun respectievelijke zuster- en/of dochterondernemingen en de gemeente, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.

Onze volledige onafhankelijkheidsbevestiging is te vinden in [Bijlage C - Onafhankelijkheidsbevestiging](#).

De grondslagen van de jaarrekening zijn aanvaardbaar

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van uw gemeente zijn uiteengezet in de waarderingsgrondslagen in de jaarrekening 2022.

De grondslagen zijn toegepast met inachtneming van de voorschriften zoals opgenomen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten. De grondslagen zijn aanvaardbaar.

Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening.

De jaarstukken 2022 van uw gemeente bestaan uit:

- Het jaarverslag 2022 (programmaverantwoording en verplichte paragrafen).
- De jaarrekening 2022 (balans met toelichting, overzicht van baten en lasten met toelichting, en SiSa-bijlage).

De programmaverantwoording vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (over onder andere weerstandsvermogen en risicobeheersing, bedrijfsvoering en verbonden partijen) het jaarverslag.

Op basis van de Nederlandse wetgeving en de Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NVCOS) 720 is de accountant verplicht bepaalde werkzaamheden uit te voeren met betrekking tot het jaarverslag en de andere informatie die in de jaarstukken is opgenomen. Als onderdeel van dit vereiste hebben wij de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag de vereiste informatie bevat op basis van artikel 24 lid 2, artikel 25 en artikel 26 BBV.
- Wij hebben, voor zover wij kunnen beoordelen, vastgesteld dat de verklaringen van het college van burgemeester en wethouders in het jaarverslag, en de andere informatie zoals opgenomen in de jaarstukken, verenigbaar zijn met de beweringen en verklaringen die in de jaarrekening zijn opgenomen.
- Wij hebben vastgesteld dat de verklaringen in het jaarverslag overeenstemmen met de resultaten van de door ons uitgevoerde controlewerkzaamheden.

Bestuurlijke
samenvatting

Bevindingen
jaarrekening

Interne
beheersing

Overige
aangelegenheden

Bijlagen

230616EC40/IP/11

Bevindingen jaarrekening

De financiële positie van uw gemeente

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

De vermogenspositie van uw gemeente is verbeterd

Het BBV, de verslaggevingsregels voor gemeenten, maakt een duidelijk onderscheid tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Er mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen worden gemuteerd. De mutaties in het eigen vermogen vinden plaats door middel van de resultaatbestemming.

Het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten over het boekjaar 2022 bedraagt € 5,5 miljoen voordelig. Per saldo is tussentijds € 1,0 miljoen aan de reserves toegevoegd, zodat het uiteindelijk gerealiseerde resultaat over 2022 circa € 6,5 miljoen voordelig bedraagt. Dit resultaat is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

In het overzicht hiernaast hebben wij de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen. De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2022 circa 40% van het balanstotaal (ultimo 2021: 36% van het balanstotaal) en is verbeterd ten opzichte van 2021.

Saldo baten en lasten

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar is weergegeven als het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten. Daarnaast kent de gemeente het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemming. Deze tussentijdse resultaatbestemming bestaat uit de onttrekkingen aan en stortingen in reserves gedurende het boekjaar. Deze mutaties in de reserves worden doorgevoerd op basis van door de gemeenteraad genomen besluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de eerdere politieke besluitvorming.

Wat het voorgaande concreet betekent voor uw gemeente, hebben wij in het overzicht hiernaast weergegeven.

Eigen vermogen (x € 1 miljoen)	2022	2021	2020	2019
Eigen vermogen per 1 januari	29.080	28.264	26.837	23.795
Tussentijdse resultaatbestemming	-/- 1.010	-/- 1.447	-/- 1.871	-/- 2.009
Gerealiseerd resultaat	6.544	2.263	3.298	5.051
Gerealiseerd totaalsaldo baten en lasten	5.534	81	1.427	3.042
Eigen vermogen per 31 december	34.614	29.080	28.264	26.837

Exploitatieresultaat (x € 1 miljoen)	
Totale baten	72.905
Totale lasten	-/- 67.372
Gerealiseerd totaalsaldo baten en lasten	5.534
Af: stortingen in reserves	-/- 2.445
Bij: onttrekkingen aan reserves	3.455
Saldo mutaties reserves	1.010
Gerealiseerd resultaat	6.544

De financiële positie van uw gemeente

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

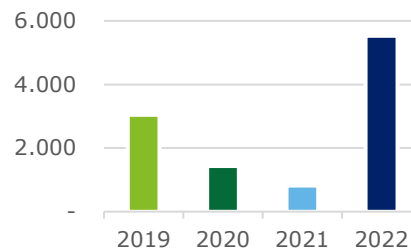
Het overzicht van baten en lasten over het boekjaar 2022 laat een voordelig gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten van € 5,5 miljoen zien, ten opzichte van een begroot voordelig saldo van € 2,2 miljoen (begroting na wijziging).

De jaarrekening 2022 sluit – na het verwerken van de mutaties in de reserves – met een voordelig gerealiseerd resultaat van circa € 6,5 miljoen.

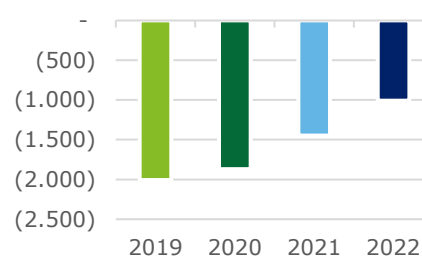
In de programmaverantwoording geeft het college per programma op hoofdlijnen een verklaring voor de gerealiseerde afwijkingen ten opzichte van de begroting na wijziging.

De gemeente heeft de belangrijkste verschillen toegelicht en heeft de financiële impact ervan in kaart gebracht. In de paragraaf [Begrotingsrechtmatigheid](#) van onze rapportage gaan wij nader in op de verschillen tussen de begrote en de werkelijke lasten in het kader van de begrotingsrechtmatigheid.

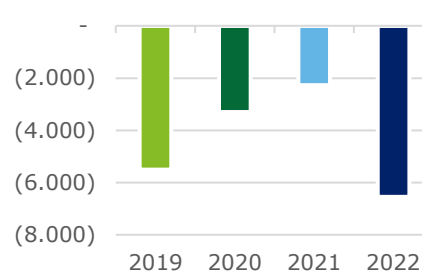
Gerealiseerd totaalsaldo baten en lasten
(x € 1.000)

Mutaties in reserves
(x € 1.000)

Gerealiseerd resultaat
(x € 1.000)

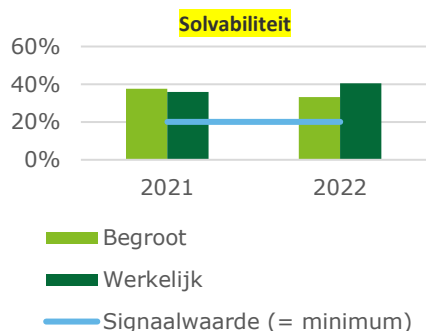

De financiële positie van uw gemeente

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

Kengetallen voor gemeente Losser (begroot en werkelijk over de periode 2021-2022)

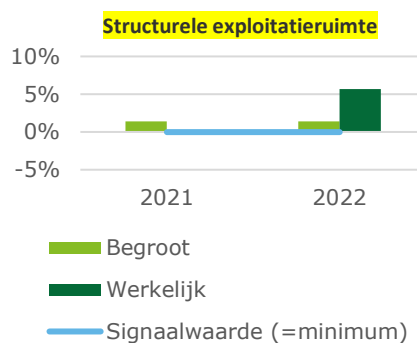
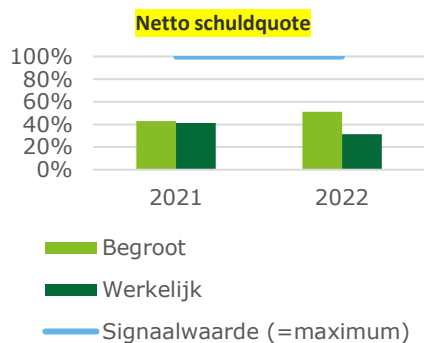

Solvabiliteit

De solvabiliteit geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Indien sprake is van een forse schuld en veel eigen vermogen (totaal van algemene en bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

Grondexploitatiequote

Het kengetal 'grondexploitatiequote' geeft aan hoe groot de grondpositie (waarde van de grond) is ten opzichte van de totale baten van de gemeente. In de regel geldt dat hoe hoger de grondexploitatiequote is, hoe groter het risico is dat de gemeente loopt.

Netto schuldquote

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt namelijk het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie.

Structurele exploitatieruimte

Voor het beoordelen van de financiële positie is het ook van belang om te kijken naar de structurele baten en lasten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn voor het dekken van de structurele lasten (waaronder de rente van een lening). Wij constateren dat de structurele exploitatieruimte in 2022 weer positief is. Dit houdt in dat er dit jaar voldoende ruimte was om de structurele lasten te dekken. Ook voor de komende jaren laat dit kengetal een positiever beeld zien dan wat vorig jaar werd verwacht.

Bestuurlijke
samenvatting

Bevindingen
jaarrekening

Interne
beheersing

Overige
aangelegenheden

Bijlagen

230616EC40/IP/15

De financiële positie van uw gemeente

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

Voorspellende waarde van uw begroting

De jaarrekening 2022 sluit met een positief gerealiseerd resultaat van circa € 6,5 miljoen.

De begroting is voor uw gemeente een belangrijk sturingsinstrument. Het is een kaderstellend document waarmee de gemeenteraad de financiële en beleidsmatige kaders vaststelt waarbinnen het college zijn beleid en doelen kan realiseren.

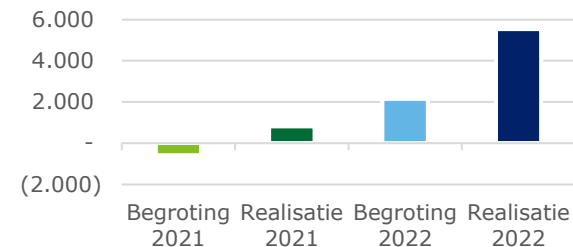
De gemeenteraad heeft de focus gelegd op het realiseren van de gestelde doelen. Hiermee is de begroting gebaseerd op uw politiek-bestuurlijke ambities. Wij zien dat de gemeente in de afgelopen jaren de begroting en de realisatie dicht bij elkaar heeft weten te brengen en dat daarmee de kwaliteit van de begroting in financiële zin is verbeterd. Hierbij merken wij op dat de gemeente Losser ervoor kiest om de raad wel te informeren over eventuele verschillen tussen begroting en realisatie, maar dat dit niet in alle gevallen leidt tot een begrotingswijziging.

Daarnaast merken wij op dat de doelstellingen in de begroting veelal niet SMART zijn geformuleerd, zodat het niet mogelijk is om de in de jaarrekening toe te lichten in hoeverre de beleidsdoelstellingen zijn gerealiseerd. De toelichting in de jaarrekening beperkt zich dan ook veelal tot een uitleg over de met de beschikbare middelen uitgevoerde werkzaamheden. Het is daarbij niet inzichtelijk hoe de voortgang op de beleidsdoelstelling zich verhoudt tot de uitputting van de beschikbaar gestelde middelen. Wij onderkennen in het kader van de kwaliteit en de transparantie van de jaarrekening de volgende aandachtspunten:

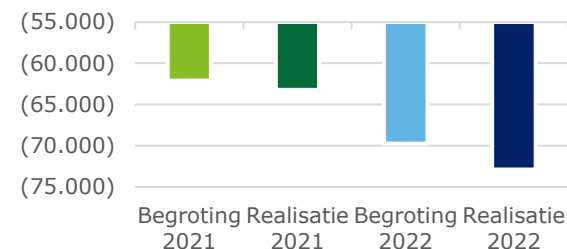
- De kwaliteit van de toelichtingen en analyses behoeft verbetering; oorzaak analyses ontbreken vaak nog. Verschillen worden veelal cijfermatig verklaard, waarbij in de meeste gevallen niet wordt vermeld wat de oorzaak is van een afwijking en of deze al dan niet al eerder was te voorzien.

- Een logische vervolgstap is het meer integreren van doelen en euro's in de beleidscyclus c.q. de kadernota's, en vervolgens in de begroting en de jaarrekening.
- Het voorspellend vermogen van de begroting en de tussentijdse informatievoorziening is een belangrijk aandachtspunt. Adequate oorzaak analyses en het verstrekken van inzicht in de afwijkingen tussen de begroting en de realisatie dragen bij aan het verder ontwikkelen van de voorspellende waarde van de begroting en de tussentijdse informatievoorziening.

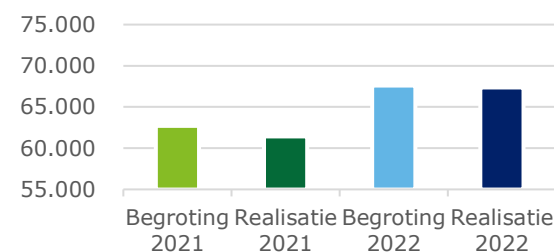
Saldo baten en lasten | Begroting vs. realisatie (x € 1.000)

Baten | Begroting vs. realisatie (excl. mutaties reserves) (x € 1.000)

Lasten | Begroting vs. realisatie (excl. mutaties reserves) (x € 1.000)

Bestuurlijke
samenvatting

Bevindingen
jaarrekening

Interne
beheersing

Overige
aangelegenheden

Bijlagen

230616EC40/IP/16

De financiële positie van uw gemeente

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

Het weerstandsvermogen is licht afgenomen

Het weerstandsvermogen betreft de relatie tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit op basis van de door de gemeente ingeschatte risico's. Beide zijn gemuteerd in 2022; de ratio weerstandsvermogen is daarbij met 0,8 afgenomen tot 8,8, wat betekent dat de door het college onderkende risico's ruimschoots worden afgedekt via het weerstandsvermogen.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De door uw gemeente berekende beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt € 18,4 miljoen (2021: € 17,6 miljoen) en is toegenomen ten opzichte van voorgaand jaar.

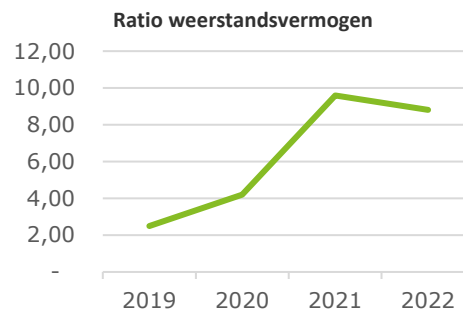
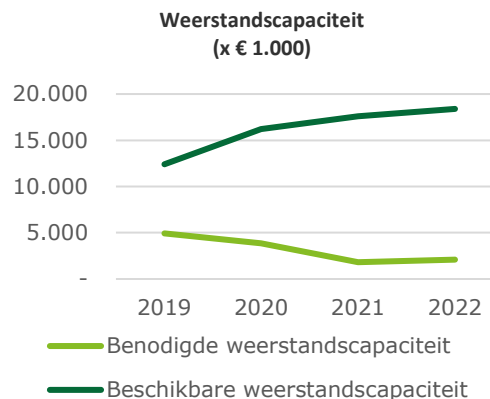
Benodigde weerstandscapaciteit

De inventarisatie van risico's – die in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' in het jaarverslag is opgenomen – geeft een indicatie van de financiële omvang van de belangrijkste (specifieke) risico's, inclusief een schatting van de kans dat het geïdentificeerde risico zich voordoet, om daarmee de benodigde weerstandscapaciteit te kunnen bepalen.

Daarbij geeft het college een doorlopend inzicht in de grootste risico's (qua financiële impact en kans) voor uw gemeente, en is vermeld welke risico's zijn vervallen en/of nieuw zijn geïdentificeerd. Ook is een inhoudelijke toelichting gegeven op nieuw gedefinieerde en gewijzigde risico's in de top van de belangrijkste risico's.

Uw gemeente heeft op basis van deze risico-inventarisatie berekend wat de benodigde weerstandscapaciteit is. Het berekende bedrag voor specifieke risico's bedraagt € 2,1 miljoen (2021: € 1,8 miljoen). Ten opzichte van 2021 is hiermee sprake van een toename van de gekwantificeerde risico's.

Deze toename van de risico's is hoofdzakelijk het gevolg van het verbreden van de bandbreedtes van de conjuncturele risico's die gerelateerd zijn aan uw grondexploitaties, als gevolg van de toegenomen onzekerheid over de economische marktomstandigheden.

Bestuurlijke
samenvatting

Bevindingen
jaarrekening

Interne
beheersing

Overige
aangelegenheden

Bijlagen

230616EC40/IP/17

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Voorraad onderhanden werk (grondexploitatie)

De voorraad onderhanden werk

De balanspost met de belangrijkste schattingen in de jaarrekening betreft de voorraad onderhanden werk, waaronder de bouwgronden in exploitatie (grondexploitatie). Deze balanspost ad € -1.102.000 is relevant voor de accountantscontrole, vanwege de schattingen die een rol spelen bij het ramen van de in 2022 en verder nog te realiseren baten en lasten.

De nog te realiseren baten en lasten vormen samen met de boekwaarde de basis voor de waardering in de jaarrekening, oftewel het verwachte resultaat bij afsluiting van de projecten. Dit leidt tot een voorziening indien het college verwacht dat het project verlieslatend is en tot (tussentijdse) winstneming bij een verwachte winst. Voor de waardering van grondexploitatie dient de gemeente per individueel project te bepalen of de gemeente de boekwaarde plus de in de toekomst nog te realiseren kosten en opbrengsten, naar beste schatting, zal terugverdienen.

De gemeente Losser schat ultimo 2022 in dat de totale omvang van de niet terug te verdienen kosten op de gehele grondexploitatie circa € 738.000 bedraagt (2021: € 449.000). Hiervoor is een voorziening getroffen, die geheel in mindering is gebracht op de bouwgronden in exploitatie. Dit is in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording.

Het controleproces van de waardering van de voorraad onderhanden werk

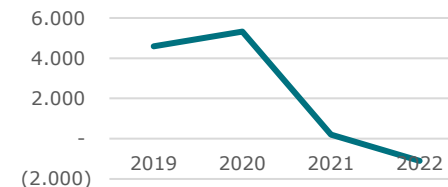
De risico's voor de grondexploitaties zijn in essentie terug te brengen tot vijf P's:

- **Planning:** is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt? Immers, de marktbehoefte bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn.

- **Programmering:** in de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse gemaakt van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavels, appartementen, etc.) in de projecten, in relatie tot de huidige marktvraag in de gemeente?
- **Prijs:** de verkoopprijzen van woningen, en dus van grond, hebben langere tijd onder druk gestaan. Deze situatie is omgeslagen in een grote vraag naar woningen en grond, waardoor de grondprijs zich in een hoog tempo in positieve zin ontwikkelt. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd en welke grondprijzen bovenwaarts moeten worden bijgesteld als gevolg van de grotere vraag en de positieve marktontwikkelingen?
- **Plankosten:** door de toenemende vraag naar woningen, en dus naar bouwcapaciteit, is sprake van een toenemende stijging van de bouwkosten. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd en welke prijzen bovenwaarts moeten worden bijgesteld als gevolg van de grotere vraag en de hierbij horende prijsontwikkelingen?
- **Parameters:** zijn de parameters voor kosten en opbrengstenstijgingen opportuun, beredeneerd vanuit de huidige situatie en op basis van de best mogelijke inschatting van de toekomstige ontwikkeling van de grondprijzen en de plankosten?

De 5 P's vormen de basis voor de actualisatie van de grondexploitaties zoals opgenomen in uw paragraaf 'Grondbeleid'.

Totale boekwaarde bouwgronden in exploitatie (x € 1.000)

— Ontwikkeling boekwaarde

Uit deze figuur blijkt dat de boekwaarde van de bouwgronden in exploitatie in 2022 is afgenomen.

De belangrijkste oorzaak hiervan is de realisatie in 2022 van de projecten 'De Saller' en 'Wonen aan het Dinkeldal', die hebben geleid tot een afname van de boekwaarde met circa € 1,3 mln. Dit is ook de belangrijkste oorzaak van het dalen van de quote inzake de grondexploitatie.

Hieruit valt op te maken dat de omvang van de majeure projecten in Losser afneemt. In het kader hiervan zal ook het toerekenen van beheerskosten en ambtelijke capaciteit aan de grondexploitaties op korte termijn teruglopen. Deze lasten zullen dan geen dekking meer vinden in de planexploitaties.

Bestuurlijke
samenvatting

Bevindingen
jaarrekening

Interne
beheersing

Overige
aangelegenheden

Bijlagen

230616EC40/IP/19

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Voorraad onderhanden werk (grondexploitatie)

Bij onze beoordeling van de door de gemeente gehanteerde veronderstellingen voor het actualiseren van de grondexploitaties, vooral de uitgangspunten voor planning (fasering), programmering en prijsbeleid, maar ook de parameters voor kosten- en opbrengstenstijgingen en de gehanteerde rekenrente (rente-omslag-methode), hebben wij het volgende in overweging genomen:

- Of de afzonderlijke veronderstellingen redelijk lijken, onderling afhankelijk en intern consistent zijn, en of de veronderstellingen redelijk lijken wanneer ze collectief of in samenhang met andere veronderstellingen worden beschouwd.
- Of de veronderstellingen in de markt de waarneembare veronderstellingen op passende wijze weerspiegelen, met andere woorden: is er consistentie met de algemene economische omgeving en de economische omstandigheden in/bij de gemeente?
- Of de veronderstellingen aansluiten op de (vastgestelde) plannen (besluiten) van de raad.
- Of de veronderstellingen consistent zijn met de ervaringscijfers van de gemeente (met andere woorden: is de historische informatie representatief voor toekomstige situaties?).

De grondexploitaties zijn door het college voor de jaarrekening 2022 opnieuw doorgerekend (geactualiseerd), en waar nodig zijn de verwachtingen bijgesteld, waarmee tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd, en of er mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening noodzakelijk is.

Tussentijdse winstneming

In juli 2019 heeft de commissie BBV de notitie 'Grondbeleid in begroting en jaarstukken' gepubliceerd. Hierin is opgenomen dat gemeente voor de tussentijdse winstneming de 'Percentage Of Completion methode' (POC-methode) moeten toepassen. Hierbij geldt dat gemeenten, indien aan een aantal voorwaarden is voldaan, tussentijds winst moeten nemen.

Voor het toepassen van de POC-methode is het van belang dat uw gemeente het resultaat betrouwbaar kan schatten. Ook moet er sprake zijn van verkochte grond en gerealiseerde kosten.

Op grond van de POC-methode heeft uw gemeente in het boekjaar 2022 voor € 516.000 tussentijdse winst genomen op de grondexploitatie (2021: € 626.000).

Belangrijkste bevindingen inzake waardering grondexploitaties

Als onderdeel van de controle van de waardering van de bouwgronden in exploitatie voeren wij een risicoanalyse uit ter bepaling van het risicoprofiel van de individuele grondexploitaties en de hierdoor bestaande kans op een materiële fout in de waardering ervan. Hierbij betrekken wij de huidige boekwaarde, het geprognosticeerde resultaat, en de aard en omvang van de nog te realiseren baten en lasten (liggen hier bijvoorbeeld al contracten of overeenkomsten aan ten grondslag of niet).

Naast de hiervoor genoemde elementen spelen bij de risicoclassificatie van de individuele projecten ook de aard van het project, de programmering en de doorlooptijd een belangrijke rol.

Zo zorgt binnenstedelijke herstructurering normaliter voor een grotere complexiteit, aangezien de gemeente de bestaande ruimte herontwikkelt. Dit type projecten is hierdoor (financieel gezien) gevoeliger voor risico's dan volledig nieuw uit te leggen locaties. Een langere doorlooptijd van de projecten zorgt voor een hoger risicoprofiel, doordat het schatten van de kosten en opbrengsten van de projecten subjectiever is naarmate de doorlooptijd toeneemt.

Op grond van onze risicoanalyse hebben wij geconcludeerd dat de grondexploitaties De Saller, 't Geurmeij en Wonen aan het Dinkeldal de belangrijkste projecten binnen uw gemeente zijn.

Van deze projecten hebben wij de aannemelijkheid van de nog te realiseren kosten en opbrengsten getoetst en is tevens de getroffen verliesvoorziening of de verantwoorde (tussentijdse) winstneming gecontroleerd.

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Voorraad onderhanden werk (grondexploitatie)

De uitgangspunten die in de grondexploitaties, en dus in de jaarrekening 2022, zijn verwerkt, zijn door ons getoetst en als aannemelijk aangemerkt

Wij hebben op grond van de door ons verrichte werkzaamheden inzake de waardering van de grondexploitaties vastgesteld dat uw gemeente:

- Beschikt over actuele ramingen van de nog te realiseren baten en lasten.
- Beschikt over een deugdelijke onderbouwing van de in de grondexploitaties gehanteerde uitgangspunten.
- Externe deskundigheid heeft ingeschakeld ter onderbouwing van de ingerekende parameters voor kosten- en opbrengstenstijgingen.
- Een niet onaannemelijk niveau heeft bepaald van de nog te maken plan- en civiele kosten.

De uitgangspunten die in de grondexploitaties, en dus in de jaarrekening 2022, zijn verwerkt, zijn door ons getoetst en als aannemelijk aangemerkt.

Verder merken wij volledigheidshalve op dat wij voor de waardering van de grondexploitatie per 31 december 2022 de per die datum vastgestelde projectkaders en genomen besluiten hebben betrokken bij de controle van de waardering. Er is geen rekening gehouden met de effecten van eventuele toekomstige, nog vast te stellen, ambities van uw gemeente.

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Begrotingsrechtmatigheid

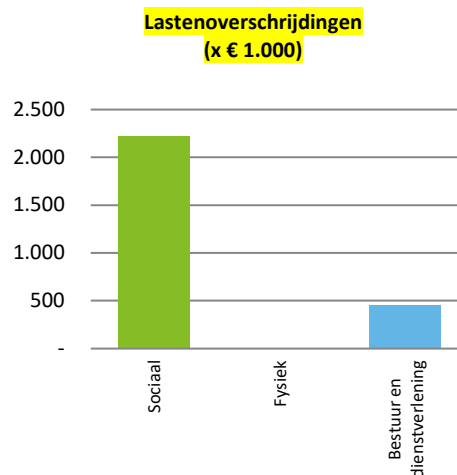
Begrotingsoverschrijdingen zijn adequaat toegelicht in de jaarrekening

Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2022 hebben wij een controle uitgevoerd op de begrotingsrechtmatigheid. De toe te passen normen voor het begrotingscriterium zijn gebaseerd op de artikelen 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de gemeenteraad zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt met het vaststellen van de begroting en via de financiële verordening ex artikel 212 van de Gemeentewet.

Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de lasten binnen de begroting blijven en dat het college belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig meldt aan de gemeenteraad, zodat deze hierover tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat het college inbreuk maakt op het budgetrecht van de gemeenteraad.

Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota rechtmatigheid 2018 van de Commissie BBV. Het overschrijden van de begroting is altijd onrechtmatig, maar hoeft door de accountant niet in alle gevallen te worden meegewogen in diens rechtmatigheidsoordeel. De kostenoverschrijdingen moeten dan wel goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen. Deze zijn in te delen in de categorieën zoals genoemd in de Kadernota rechtmatigheid 2018 van de commissie BBV.

Voor de begrotingsrechtmatigheid moeten wij kijken naar de lastenoverschrijdingen per programma. In de figuur hieronder hebben wij de programma's opgenomen waarbij sprake is van een lastenoverschrijding.

Wij verwijzen voor een inhoudelijke analyse van en toelichting op deze overschrijdingen naar de analyse begrotingsrechtmatigheid zoals opgenomen in het hoofdstuk 'Begrotingsrechtmatigheid' in de jaarrekening. Hiermee legt het college aan de gemeenteraad verantwoording af over de begrotingsrechtmatigheid van de lasten over 2022. De geconstateerde kostenoverschrijdingen wegen niet mee in ons rechtmatigheidsoordeel, omdat tegenover deze hogere lasten ook hogere baten zijn gerealiseerd die direct met deze lasten samenhangen. De overschrijdingen hebben daarom geen gevolgen voor de strekking van het rechtmatigheidsoordeel in de controleverklaring.

Kredietoverschrijdingen

Kredietoverschrijdingen vereisen conform de Kadernota Rechtmatigheid van de commissie BBV – vergelijkbaar met kostenoverschrijdingen in het overzicht van baten en lasten – autorisatie van de gemeenteraad. Indien een overschrijding niet door de raad is geautoriseerd, is deze strikt genomen onrechtmatig. Afspraken hierover tussen de gemeenteraad en het college kunnen nader worden vastgelegd in de financiële verordening ex art. 212 Gemeentewet.

Overschrijdingen

Wij verwijzen naar het 'Overzicht kredieten' in hoofdstuk 3.3 van de jaarrekening voor informatie over het uitnutten van de kredieten. Wij constateren naar aanleiding van onze controle diverse overschrijdingen. Deze zijn echter óf wel onderdeel van een overkoepelend krediet (bijvoorbeeld Herinrichting buitenruimte Erve Boerrigter en Afzuigwaggen) of ze zijn dermate gering dat ze niet meewegen in ons oordeel. Voor de verzamelkredieten moet nog een verrekening plaatsvinden, zoals beknopt is toegelicht in hoofdstuk 3.3. Echter, de informatie over de zuivere overschrijdingen is op dit moment niet eenvoudig in de jaarrekening terug te vinden.

Wij hebben het college geadviseerd om enerzijds de combinatiekredieten ook als zodanig te presenteren, en anderzijds om in het kredietoverzicht de nog te verwachten kosten op te nemen. Dit laatste is tevens opgenomen in artikel 3.4 van de financiële verordening 2018. Hiermee geeft het overzicht ook een doorkijk naar de ontwikkeling van de uitputting van de kredieten in een volgend jaar.

De andere projecten blijven binnen hun krediet.

Bestuurlijke
samenvatting

Bevindingen
jaarrekening

Interne
beheersing

Overige
aangelegenheden

Bijlagen

230616EC40/IP/23

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Overige bevindingen

Naleving van de Europese aanbestedingsregels

Wij constateren geen rechtmatigheidsfouten als gevolg van het niet-naleven van de Europese aanbestedingsregels. Wij hebben zelfstandig controlewerkzaamheden verricht op de Europese aanbestedingsregels, waarbij geen overtredingen van EU-aanbestedingsregels zijn geconstateerd.

Sociaal domein | PGB-bestedingen

De PGB-bestedingen zijn (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft – net als in voorgaande jaren – bij de PGB-verantwoordingen voor Jeugd en Wmo over 2022 een controleverklaring met beperking verstrekt. De PGB-bestedingen over 2022 bedragen circa € 364.000.

Uw organisatie heeft de vorig jaar getroffen aanvullende interne-beheersingsmaatregelen en interne controles ook over 2022 gehandhaafd c.q. uitgevoerd. In dit kader is onder andere nader onderzoek uitgevoerd bij een representatief aantal gebruikers van deze PGB-gelden. Op basis van deze werkzaamheden resteert er geen onzekerheid wat betreft de PGB-bestedingen.

Sociaal domein | Recente ontwikkelingen

Voor de komende jaren is sprake van een grote onzekerheid binnen het sociaal domein. Deze onzekerheid is enerzijds het gevolg van de hervormingsagenda jeugd, waarbij nog niet bekend is hoeveel geld de gemeenten in de komende jaren zullen krijgen voor de jeugdzorg. Anderzijds zien wij een belangrijk aandachtspunt inzake de ontwikkeling van de financiële positie van de zorgaanbieders. In toenemende mate zien wij dat zorgaanbieders moeite hebben met het realiseren van een sluitende exploitatie. Daarbij lijken de lonen in de zorg fors toe te nemen op basis van de recente cao's, wat zeer waarschijnlijk invloed zal hebben op de kosten van de jeugdzorg en de Wmo.

Kwaliteit verslaggeving

Tijdens de jaarrekeningcontrole hebben wij vastgesteld dat uw jaarstukken 2022 voldoen aan de vereisten uit het BBV. Wij hebben de jaarstukken tijdens onze werkzaamheden integraal doorgenomen en hebben daarbij vooral gelet op – naast de verenigbaarheid van jaarverslag en jaarrekening – de toegankelijkheid en begrijpelijkheid van de daarin opgenomen toelichtingen en analyses vanuit het belang en begrip van de gebruikers van de jaarstukken.

Wij merken op dat de doelstellingen in de begroting veelal niet SMART zijn geformuleerd, waardoor het niet mogelijk is om de in de jaarrekening toe te lichten in hoeverre de beleidsdoelstellingen zijn gerealiseerd. De toelichting in de jaarrekening beperkt zich daardoor veelal tot een uitleg over de met de beschikbare middelen uitgevoerde werkzaamheden. Het is echter niet duidelijk hoe de voortgang op de beleidsdoelstellingen zich verhoudt tot de uitputting van deze middelen. Wij onderkennen in het kader van de kwaliteit en de transparantie van de jaarrekening de volgende aandachtspunten:

- De kwaliteit van de toelichtingen en analyses behoeft verbetering; oorzaakanalyses ontbreken vaak nog. Verschillen worden veelal cijfermatig verklaard; waardoor een afwijking is veroorzaakt en of deze al dan niet al eerder was te voorzien, wordt in de meeste gevallen niet vermeld.
- Een logische vervolgstap is het meer integreren van de doelen en euro's in de beleidscyclus c.q. de kadernota's, en vervolgens in de begroting en de jaarrekening.

- Het voorspellend vermogen van de begroting en de tussentijdse informatievoorziening is een belangrijk aandachtspunt. Adequate oorzaakanalyses en het bieden van inzicht in de afwijkingen tussen de begroting en de realisatie dragen bij aan het verder ontwikkelen van de voorspellende waarde van de begroting en de tussentijdse informatievoorziening.

Bestuurlijke
samenvatting

Bevindingen
jaarrekening

Interne
beheersing

Overige
aangelegenheden

Bijlagen

230616EC40/IP/24

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Fraude, integriteit, en naleving wet- en regelgeving

De beoordeling door het college van burgemeester en wethouders van het risico van materiële fouten in de jaarrekening als gevolg van fraude of van het overtreden van wet- en regelgeving

In het kader van onze controle vragen wij u jaarlijks inzicht te geven in de eigen inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking kan bevatten als gevolg van fraude of het overtreden van wet- en regelgeving (corporate compliance), inclusief de aard, omvang en frequentie van de inschattingen, het proces dat u daarbij hanteert, en de communicatie daarover met het personeel en met de gemeenteraad. Tijdens deze gesprekken heeft uw organisatie aangegeven zich bewust te zijn van frauderisico's, waaronder het belang van corporate compliance en de analyse van corruptievraagstukken.

Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen voor fraude

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij het college, inclusief het invoeren en onderhouden van interne-beheersingsmaatregelen voor de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving, de werking en efficiency van de bedrijfsvoering, en de naleving van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Als accountant verkrijgen wij een redelijke, maar geen absolute, zekerheid dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten, doordat er sprake kan zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen of verkeerd voorstellen van zaken, of het doorbreken van de interne beheersing. Onze controle is uitgevoerd met een hoge, maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraudes hebben ontdekt.

Wij hebben de accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben professionele oordeelsvorming toegepast, in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Fraude en integriteit

Jaarlijks verkrijgen wij inzicht in de integriteitsmeldingen, die wij vervolgens analyseren en bespreken met de gemeente. Wij hebben op basis van onze controle en de besprekingen geen fraudegevallen geconstateerd.

Onze conclusie is voorts dat uw gemeente op een adequate wijze opvolging geeft aan de geïdentificeerde integriteitskwesaties, en dat zij hierover tijdig met ons in contact treedt.

Bestuurlijke
samenvatting

Bevindingen
jaarrekening

Interne
beheersing

Overige
aangelegenheden

Bijlagen

230616EC40/IP/25

Interne beheersing

Interne beheersing

Belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing vanuit de controle van het boekjaar 2022

Boardletter 2022, toegespitst op de interne (financiële) beheersing

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2022 een interim-controle uitgevoerd. Deze interim-controle was primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing, voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid en rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

In de boardletter hebben wij een aantal aandachtspunten voor het opstel- en controleproces van de jaarrekening 2022 benoemd. De belangrijkste bevindingen zoals opgenomen in onze boardletter zijn:

- Professionaliseren en efficiënter inrichten van de interne beheersing.
- Afronden en formaliseren van de frauderisico-analyse.
- Automatiseringsomgeving (ISAE 3402).
- Inrichten van functiescheiding rondom de verwerking van de memoriaalboekingen.

Evaluatie opstel- en controleproces

Medio 2022 hebben wij met de ambtelijke organisatie het opstel- en controleproces van de jaarrekening 2021 geëvalueerd, en zijn er waar nodig aanscherpingen verwerkt in het interne 'draaiboek' voor het opstelproces en in de werk- en planningsafspraken voor de jaarrekening. Met deze aanpassingen is het proces verder geoptimaliseerd en is de controle 2022 binnen de afgesproken planning afgerond.

Met het oog op het verder optimaliseren van het opstel- en controleproces van de jaarrekening merken wij het volgende op:

- Bij aanvang van de controle waren de jaarrekening en balansdossier nog niet geheel compleet. Gedurende het jaarrekeningcontroleproces diende de gemeente nog een interne controle op de interne consistentie van de teksten en tabellen uit te voeren. Hierdoor is de controle gestart op basis van nog te actualiseren jaarstukken.

Medio 2023 evalueren wij – mede op basis van de actualisatie van de risicoanalyse voor de jaarrekening 2022 – wederom gezamenlijk dit proces, met als doel te bepalen op welke terreinen/aspecten verdere verbeteringen in het opstel- en controleproces van de jaarrekening mogelijk zijn.

Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiseringsomgeving, inclusief cybersecurity, behoeft verdere aandacht

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel over de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken over de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen hebben betrekking op de onderdelen die wij onderzocht hebben in het kader van de jaarrekening, wat wil zeggen dat wij geen volledigheid pretenderen.

In 2022 hebben wij een dossierreview uitgevoerd en is met de externe IT-auditor van de gemeente Enschede gesproken over de scope van diens opdracht en de uitgevoerde werkzaamheden. Het doel van deze review was het nagaan in hoeverre wij gebruik zouden kunnen maken van dan wel steunen op de interne-beheersingsmaatregelen in de IT-omgeving van het IT-bedrijf van de gemeente Enschede ten behoeve van de jaarrekeningcontrole.

Op basis van de dossierreview en de gevoerde gesprekken concluderen wij dat de scope, de diepgang van de testwerkzaamheden en de vastlegging hiervan, nog niet voldoende aanknopingspunten voor ons bieden in het kader van de controle van de jaarrekening. Dit betreft met name het ontbreken van een beoordeling van de financiële applicatie. Wij hebben onze detailbevindingen naar aanleiding van de dossierreview 2021 besproken met de ambtelijke organisatie van de gemeente Enschede en hebben aandachtspunten voor 2022 meegegeven. Helaas heeft de externe IT-auditor deze bevindingen en aandachtspunten niet meegenomen tijdens het uitvoeren van de IT-audit 2022. Het is daarom op dit moment nog niet mogelijk om te steunen op het ISAE3402-assurance-rapport met betrekking tot de IT-omgeving van de gemeente Enschede.

Voor onze detailbevindingen inzake de betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking verwijzen wij kortheidshalve naar onze boardletter 2022.

Overige aangelegenheden

Overige aangelegenheden

Samenvatting overige aangelegenheden en bepaalde vereiste communicaties

Onze communicatie met het management

Wij hebben het management ter confirmatie een aantal schriftelijke bevestigingen gevraagd aangaande zijn verantwoordelijkheden inzake de financiële verslaggeving.

Wij hebben van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Losser een ondertekende schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen.

Geen meningsverschil met het college en het ambtelijk management of beperking in reikwijdte van de controle

Er zijn geen meningsverschillen met het management geweest en er waren geen beperkingen tijdens het uitvoeren van onze controle.

Naar onze mening is ons tijdens het uitvoeren van onze controleopdracht door het management en de medewerkers van de gemeente de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

Bestuurlijke
samenvatting

Bevindingen
jaarrekening

Interne
beheersing

Overige
aangelegenheden

Bijlagen

230616EC40/IP/29

Bijlagen

Bijlage A1 - Niet-gecorrigeerde controleverschillen

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van niet-gecorrigeerde controleverschillen groter dan de rapporteringstolerantie ad € 68.000.

Aard van de controleverschillen	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	N.v.t.	N.v.t.
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode	N.v.t.	N.v.t.
Rechtmatigheidsfout is tevens getrouwheidsfout: • Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Rechtmatigheidsfout is per saldo ook een getrouwheidsfout: • Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
(Sub)totaal getrouwheidsfouten	N.v.t.	N.v.t.
Extra absolute waarde rechtmatigheidsfouten: • Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding, Fido, etc.): • Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	N.v.t.
Overige rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	N.v.t.
Totaal rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	N.v.t.

- Het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid is opgenomen in het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2018, het Addendum Kadernota rechtmatigheid 2022 en uw normenkader 2022.
- Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Dit houdt in dat eventuele niet-geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde afwijkingen, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde afwijkingen.

Bestuurlijke
samenvatting

Bevindingen
jaarrekening

Interne
beheersing

Overige
aangelegenheden

Bijlagen

230616EC40/IP/31

Bijlage A2 – Onzekerheden in de controle

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van onzekerheden in de controle.

Aard van de onzekerheden	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Onzekerheid rechtmatigheid betreft tevens getrouwheid: • Onzekerheid PGB-bestedingen (SVB)	N.v.t.	N.v.t.
(Sub)totaal onzekerheden in de getrouwheidscontrole	N.v.t.	N.v.t.
Extra absolute waarde onzekerheden rechtmatigheid: • Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding, Fido, etc.): • Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid): • Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Overige onzekerheden inzake rechtmatigheid • Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Totaal onzekerheden in de rechtmatigheidscontrole	N.v.t.	N.v.t.

Bijlage A3 – Tekortkomingen in de toelichtingen

Onze controlestandaarden vereisen dat wij afwijkingen van materieel belang in de toelichting signaleren om de gemeenteraad in staat te stellen een inschatting te maken van de gevolgen daarvan voor de jaarrekening.

De tabel hierna bevat een weergave van die onderwerpen uit de toelichting waarvan wij denken dat de gemeenteraad deze nader dient te beoordelen.

Toelichting	Bron van de toelichtingsvereiste	Kwantitatieve of kwalitatieve overwegingen
Niet van toepassing	Niet van toepassing	Niet van toepassing

Bijlage B1 - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2022

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de strekking van ons getrouwheids- en rechtmatigheidsoordeel bij de jaarrekening 2022 alsook over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen.

De strekking van de controleverklaring bij de jaarrekening is als volgt:

- Getrouwheidsoordeel: goedkeurend
- Rechtmatigheidsoordeel: goedkeurend

Per regeling geven wij in de volgende tabel aan of er, en zo ja welke, financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

SiSa-code	SiSa-regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
JenV A12B	Incidentele bijdrage ondersteuning naleving controle op coronatoegangsbewijzen (SiSa tussen medeoverheden)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
JenV A13	Regeling specifieke uitkering naleving controle coronatoegangsbewijzen	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
JenV A16	Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
FIN B2	Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp gedupeerden toeslagenproblematiek (deel 2)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
BZK C32	Regeling specifieke uitkering ventilatie in scholen	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
BZK C43	Regeling reductie energiegebruik woningen	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
BZK C55	Regeling aanpak energiearmoede	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
BZK C62	Regeling specifieke uitkering kwijtschelding gemeentelijke belastingen	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D14	Regeling specifieke uitkering inhalen COVID-19 gerelateerde onderwijsvertragingen	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
IenW E44B	Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2022–2027 (SiSa tussen medeoverheden)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
IenW E84	Regeling stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
EZK F9	Regeling specifieke uitkering Extern Advies Warmtetransitie	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2022	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Subtotaal			€ 0	

Bijlage B1 - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2022

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de strekking van ons getrouwheids- en rechtmatigheidsoordeel bij de jaarrekening 2022 alsook over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen.

SiSa-code	SiSa-regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
Subtotaal			€ 0	
SZW G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (uitsluitend kapitaalverstrekking)_gemeentedeel 2022	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G4	Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers en de Tijdelijke regeling overbruggingsregeling (Tozo)_gemeentedeel 2022	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G10	Wet inburgering 2021	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G12	Regeling specifieke uitkering kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G13	Regeling specifieke uitkering onderwijsroute	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H4	Regeling specifieke uitkering stimulering sport	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H8	Regeling Sportakkoord 2021-2022	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H12	Regeling specifieke uitkering lokale preventieakkoorden of preventieafspraken	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H25	Regeling specifieke uitkering ijsbanen en zwembaden	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Subtotaal			€ 0	

Bijlage C - Onafhankelijkheidsbevestiging

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Losser

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de “Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)” en vormen een belangrijk onderdeel van het ‘normenkader’ waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van de gemeente Losser in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van waarborgen om onze onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om haar onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Dit stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen.

Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.
- Procedures voor de organisatie van periodieke trainingen inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.
- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.
- Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en, indien er bedreigingen zijn gesignaleerd, welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreigingen voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling, inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde ‘onafhankelijkheids-evaluatie’), wordt in het dossier opgenomen.
- Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien de bestuursstructuur van de controlecliënt voorziet in een gemeenteraad, raadscommissie of auditcommissie, overwegen wij ook een van deze instanties te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen wordt periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Interne roulatie

Een te grote mate van vertrouwdheid of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken.

Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om deze bedreiging weg te nemen.

Onze beoordeling heeft geen aanleiding gegeven om het komend boekjaar teamleden bij de gemeente Losser te rouleren.

Bestuurlijke
samenvatting

Bevindingen
jaarrekening

Interne
beheersing

Overige
aangelegenheden

Bijlagen

230616EC40/IP/36

Bijlage C - Onafhankelijkheidsbevestiging

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Losser

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties met de gemeente Losser

Wij hebben een evaluatie gemaakt van de persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de gemeente die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken die aan u gerapporteerd dienen te worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam heeft ontvangen van of verstrekt aan de gemeente of een bij de gemeente betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid met een (geschatte) waarde van meer dan € 100 ontvangen of verstrekt, en zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

Bestuurlijke
samenvatting

Bevindingen
jaarrekening

Interne
beheersing

Overige
aangelegenheden

Bijlagen

230616EC40/IP/37

Onder Deloitte wordt verstaan één of meer van Deloitte Touche Tohmatsu Limited (“DTTL”), haar wereldwijde netwerk van member firms en aan hen verbonden entiteiten (tezamen, de “Deloitte organisatie”). DTTL (hierna ook te noemen “Deloitte Global”) haar wereldwijde netwerk van member firms en aan hen verbonden entiteiten zijn juridisch gescheiden en onafhankelijke entiteiten, die elkaar niet kunnen verplichtingen of binden ten aanzien van derden. DTTL en iedere DTTL member firm en aan hen verbonden entiteit is aansprakelijk voor hun eigen handelen en nalaten, en niet voor het handelen of nalaten van een andere entiteit. DTTL verleent geen diensten aan cliënten. Raadpleeg www.deloitte.com/about voor meer informatie.

Deloitte levert toonaangevende audit- en assurance-, belasting- en juridische diensten, consulting, financial advisory, and risk advisory diensten aan bijna 90% van de Fortune Global 500® en duizenden particuliere bedrijven. Onze professionals leveren meetbare en blijvende resultaten die het vertrouwen van het publiek in kapitaalmarkten helpen versterken, klanten in staat stellen te transformeren en bloeien, en de weg wijzen naar een sterkere economie, een meer rechtvaardige samenleving en een duurzame wereld. Voortbouwend op zijn meer dan 175-jarige geschiedenis, omvat het bereik van Deloitte meer dan 150 landen en gebieden. Ontdek hoe de meer dan 345.000 mensen van Deloitte wereldwijd een impact maken die ertoe doet op www.deloitte.com.

Deze communicatie bevat louter algemene informatie en noch DTTL, noch haar wereldwijde netwerk van member firms of aan hen verbonden entiteiten verleent door middel van deze communicatie professioneel advies of diensten. Voordat u een beslissing neemt of actie onderneemt die van invloed kan zijn op uw financiën of uw bedrijf, dient u een gekwalificeerde professionele adviseur te raadplegen. Geen enkele entiteit in de Deloitte organisatie is verantwoordelijk voor enig verlies dat wordt geleden door een persoon die op deze communicatie vertrouwt.